

A MAGYAR NEVELÉSTUDOMÁNYI SAJTÓ A 19–20. SZÁZAD FORDULÓJÁN

Géczi János

*Pannon Egyetem, Antropológia és Etika Tanszék, Veszprém
Pécsi Egyetem BTK Neveléstudományi Intézet, Nevelés- és Művelődéstörténeti Tanszék,
Pécs*

A lapok olvasói

1890 és 1900 között az ország lakossága közel 10 százalékkal, mintegy 1,9 millió fővel növekedett. Az ezredfordulón 19 millió fölötti az állampolgárok száma, amelynek csupán 43%-a kereső népesség. A munkaviszonnyal rendelkezőkön belül az értelmiségiek az összes népesség 3,5%-át alkották, s a számuk mintegy 590.000. A tanügyben valamivel 43.000 fő fölött dolgoztak, s ezen csoport 61%-át a tanítónők és tanítók képezték.

1890-hez képest 1900-ra a kereső népesség amúgy 12%-kal, a közszolgálatban dolgozók száma 15%-kal, azon belül a tanügyben dolgozók aránya 18%-kal nőtt. A tanügyiek számának növekedésével ugyan magyarázható-e az, hogy a vizsgált időszakunk kezdetén, 1890-ben 49, a végén, 1910-ben 59 működő pedagógiai lapról van tudomásunk? (Nagy, 2001. 12–16. o.)

1890-ben a kb. 36.000 tanügyi munkásra 49 db, tíz évvel később, 1900-ben s 43.000 pedagógusra pedig 59 működő folyóirat jutott. Azaz ekkor és akkor is mintegy 7000 pedagógusonként képződött volna egy-egy folyóirat? Igaznak tűnhet, mivel a működő kiadványok tematikailag részben átfedik egymást, hogy 7000 főnél némileg nagyobb pedagógus létszámnövekedés esetén volt arra esély, hogy olyan újabb – területi, felekezeti, az oktatás funkciója szerinti, szintbeli stb. – érdekképviselő megjelenítésére kerülhessen sor, amely folyóiratként ölti fel formáját.

Érdeklődésre tartana számot, de adatok híján nem válaszolható meg, mennyi volt a folyóiratoknak alkalmanként és éves viszonylatban a címenkénti és összpéldánya, s mennyi az olvasók száma. Szórványos adatokból az utóbbiakra tudunk következtetni: feltehetőleg néhány száz lehetett az egy-egy lapcímhez társítható lappéldányszám, s az olvasók száma se több. Az biztosan kizárható, hogy a 7000 főben megállapított, új lap megjelenését valószínűsítő csoport egyben önálló, érdekérvényesítésre is képes szakmai közönségnek is bizonyult. Másrészt az is valószínűsíthető, hogy aki pedagógiai lapot olvas, szociális és nevelésügyi helyzete és értelmiségi szerepe szerint akár több periodikával is kapcsolatba kerül.

A pedagógiai lapok

Az 1890. évben 49, 1900-ban 59, 1910-ben 92, a pedagógia világát valamiképpen megjelenítő hazai folyóirat működött (ezek listáját a Függelék tartalmazza). Az 1892-ben először megjelenő Magyar Paedagógia, illetve a társai, amelyek ebben az évtizedekben jelentek meg először, nem feltétlenül az originális kiadványok sorába tartoznak. A legtöbb, a kiadását éppen megkezdő folyóirat pedagógiai értelemben nem képvisel újdonságot, már csak azért sem, mert legtöbbjük nem diszciplináris szempont szerint szerveződött. Létrejöttük indoka többnyire egy-egy jól körbehatárolt csoport közéleti törekvése. A századforduló húsz éve alatt, 1890–1910 között majdnem megduplázódott a megindított pedagógiai lapok száma, s közülük többnek is megadatott a hosszú élet s a lehetőség a szaktudomány formázására.

1890-ben kimutathatóan 49 pedagógiai folyóirat működött: ezek egyrésze már korábban is egzisztált, másokat épp hogy frissen alapítottak. Néhányukat még évekig, illetve évtizedekig kiadták, a többségük, amúgy a leginkább igénytelen szerkesztésűek és tartalmúak, néhány évnyi működés után megszűnt. 1890 és 1900 között 52 új lap kezdte meg tevékenységét, s valamivel kevesebb szűnt meg. Amúgy a lapstruktúra gyors átalakulására utal, hogy az 1890-ben a bármilyen gyakorisággal is megjelenő, de valamiképpen már létező lapok közül 28 marad csak meg a századfordulóra, s a többi létező mind új alapítású, s hogy az 1890-esek közül csupán 20 kiadvány marad meg 1910-re.

Igaz, közben lapok tömegét alapították: 1900 és 1910 között 79 új – többségében rövid időre életben maradó – lap kezdte meg működését. 1900-ban amúgy már nem létezett az 1890-ben megjelenő lapok közül 20, s 1910-ben 1900-hoz képest 19-el kevesebb 1890-ban is működött kiadvány létezett. A 19. század utolsó évtizedében nagyobb volt a változás: akkor – relatíve és összességében is – több folyóirat szűnt meg, illetve jött létre, mint a 19. század első, ugyancsak lapgazdagnak mutató évtizedében.

A folyóiratok száma korszakunk 20 évének három időpontját vizsgálva erőteljes átalakulást mutat. Az évtizedes bontásban több folyóirat (1890-ben 49, 1900-ban 59, 1910-ben 92) maradt talpon, de náluk jóval több alakult, s állította le hamarosan a működését. Nyilván árnyaltabb képhez jutunk akkor, ha évek bontásában tekintjük át a lapváltozásokat.

Fenntartók, célok

A kiadványok példányszámáról ellenőrizhető adataink csak szórványosan akadnak. Nemcsak azt nem tudjuk, hogy egy-egy havonta vagy ritkábban megjelenő füzetnek, folyóiratnak, periodikának mekkora lehetett a költségvetése, de azt sem, hogy mekkora a számonkénti példányszáma s az olvasottsága. Egyedül az impresszum adatai engednek lehetőséget az óvatos becslésre, hogy a kiadványt miféle fenntartói cél hozta létre, tartotta életben s milyen olvasói hovatartozás, illetve igény kiszolgálásával konstruálódott meg a lap szakmai közössége.

A lapjukat szűk vagy tág piacra terítő kiadók között helyi, térségi és országos egyesületek, szakférfiak és szaknők, tanfelügyelőségek, felekezetek, nyomdák és magánem-

berek találhatóak. Legnagyobb – már-már fele – arányban az egyesületi lapokat találjuk, eszerint tehát egyesületi keretekben volt leginkább megoldható a kiadás finanszírozása. Akár úgy, hogy az előfizetés a tagdíjjal történt, akár a kiadáshoz történő külön hozzájárulás által. A kiadók többnyire nem szántak lapfelületet a hirdetésekre, fizetett reklámokra; a lapkiadás költségvetéséhez azok bevétele vagy nem járult volna hathatósan, vagy pedig a szaklapok számára nem volt elfogadott, illetve kellően ízléses eljárás.

Magánemberek esetében a kiadó és a szerkesztő akár azonos személy is lehet. A többi esetben a kiadó érdekeit az a szerkesztő jeleníti meg, aki képes önállóan kialakítani a lap profilját s örködni annak színvonalán. A szerkesztőt sem a lapkiadásban, sem a szöveggondozásban nem támogatják szakértő csoportok. E húsz év pedagógiai sajtója sajátosságának látszik, hogy a lap tartalmi minősége kizárólagosan a lap szerkesztőjétől függött, abba az alapvető szerepkör kijelölésén túl sem a kiadó, sem a lapszerkesztő köré gyűlő szakembercsoport nem szólt bele. A lapok nem a szerencsétlen kezű szerkesztők miatt, hanem finansziális, kiadói okok miatt szűntek meg.

A területi és a felekezeti szempontok minden időpontban megjelentek. Kontúrozottak a kisdedővői, a népoktatási, középiskolai és a tanítóképzési igények; s a korra jellemzően kezdetben alig-alig jelentek meg a középiskolai tanárképzés illetve a neveléstudomány szempontjai. A pedagógusok közti 60%-os tanítói arány ugyancsak nem látszik a lapok száma által megfelelően képviseltnak – ámbár nyilvánvaló, hogy az a példányszámokkal nagyrészt kompenzálódhatott. Másrészt a tanítói orientáltságú lapok száma a húsz év alatt rohamosan nőtt. A címadatok szerint – s mindvégig – felülreprezentált a protestáns és az evangélikus oktatásügy, vélhetően a központilag érvényesülő katolikus szellemiség ellensúlyozása s a katolikus karakterű oktatás állami preferálása miatt.

1890-ben nincs olyan kiadvány, amely a pedagógia diszciplinárisan körvonalazott területeit jeleníthette volna meg. De a kezdődő évtizedben egyre több módszertani, a biológiai-pszichológiai adottságok mentén elkülönített neveltekhez illő tanári érdeklődést kielégítő ágazati periodika jelenik meg a rendelkezéseket, szabályozást közlétező közlönyök, valamint a szaktársasági életet és a szakmai mindennapokat reprezentáló értesítők mellett.

A pedagógiai tudományosságának identifikációjához leginkább egyetlen folyóirat, a Magyar Paedagógia járult hozzá. Érdeemes áttekinteni, miért és hogyan tette ezt. S látni fogjuk, hogy e folyóirat is a társasági élet szükséglete mentén lett megalapítva, továbbá azt, hogy az amúgy is tekintélyes tagságnak rendkívüli érdekképviselete lehetett. Kétségtelen, a társaság, tagjai révén, a nemzeti elkötelezettségű oktatásügy és az akadémia szolgálatára is vállalkozott.

A pedagógia első szaktudományos lapja: Magyar Paedagógia

A pedagógia és segédtudományai magyar nyelvű művelésére 1891-ben létrejött a Magyar Paedagógiai Társaság (MPT). *Klamarik János* elnök és *Suppán Vilmos* titkár olyan alapszabályt terjesztett a belügyminiszter elé láttamoztatásra, amelyben a társaság tevékenységét meghatározva kifejtették, hogy az érinti a hazai közoktatásügy teljességét. El-

vi – ma inkább általánosnak mondott – nevelésügyi kérdések, történeti oknyomozás és a pedagógiai elvek népszerűsítése és terjesztése volt a társaság célja. Érthető, ha e hármask feladat megvalósítását úgy találták csak a mindennapi és a közéleti tevékenykedés mellett megvalósíthatónak, ha a hatókör növelés érdekében folyóiratot is alapítanak. A társaság, amelynek elnöke (1892–1904 között) *Heinrich Gusztáv*, elhatározta s 1892-ben meg is kezdte a Magyar Paedagógia című folyóirat kiadását.

Mely vonásokkal jellemezhető ez az új s tekintélyes, hiszen kezdettől a Magyar Tudományos Akadémia támogatását élvező kiadvány? Mivel indokolható ennek a lapnak a léte – különösen arra tekintettel, hogy már létezett egy hasonló nevű és profilú, s mindemellett nem is színvonalatlan kiadvány? *Glatz György* szerkesztésében 1893-ig jelent meg havilapként az 1880-ban alapított Magyar Paedagógiai Szemle, amely régebbtől s ugyancsak a pedagógia általános kérdéseit, módszereit és a nevelés történetét taglaló okfejtéseknek adott teret, s ugyancsak Budapesten szerkesztették. S a Szemle mindezek túl centrális helyzetben lehetett, hiszen a tanügyi lapok szemlélését céljai egyikének jelölte meg. (S ha másért nem, de emiatt a magyar pedagógia sajtótörténetében fontos szerephez jut.)

A források szerint egyetlen oka lehet annak, hogy a Magyar Paedagógiai Szemlét mintegy leváltotta a Magyar Paedagógia, s a két lap tevékenysége – egyetlen évet kivéve – nem vált párhuzamossá. A Magyar Paedagógiai Szemle alapítója a budai tanítóképző tanárból tanfelügyelővé emelt *Rill József*, aki a lap kiadójaként is tevékenykedett. A pedagógusmozgalmár *Rillt* 1889-ben követő budapesti tanító, *Glatz György* is szinte egyszemélyes intézményként dolgozott. Ezzel szemben a Magyar Paedagógia kiadása mögött már nem egy magánszemély, hanem egy szakmai reputációval rendelkező, széles körből verbuválódott, amúgy a miniszteriális törekvések megvalósulásában tevékeny társaság s a társasági tevékenységet kanonizáló akadémiai szemlélet jelent meg. A Magyar Paedagógia az intézményesülés magasabb fokát képviselte, mint a Magyar Paedagógiai Szemle.

Mindezek eredményeként gyorsan szerveződött a Magyar Paedagógia kiadása, és a folyóirat megjelenésével a pedagógia tudománnyá fogadása is nyilvánossá válhatott a magyar kultúrában.

Példaadónak tűnik e korszak, illetve Magyar Paedagógiai Társaság önszerveződése, és a tehetséggondozása is, amely sok ambiciózus középiskolai tanárt először sokrétű tapasztaláshoz jutatott, majd pedig tudóssá válását is lehetővé tette. *Klamarik Jánosnak*, a források alapján bizonyíthatóan, sokat köszönhetett *Csengery János*, a Magyar Paedagógia első főszerkesztője.

Klamarik volt az, aki a debreceni református kollégiumban helyettes tanárként görögöt, latint, valamint magyar nyelv és irodalmat tanító *Csengeryt* Besztercebányára, majd Fehértemplomra, végül a budapesti VII. kerületi főgimnáziumba nevezte ki. *Csengery* hamarosan a tanárképző főgimnázium tanárjelöltjeit vezette be a görög és a latin nyelvbe, s mellette a közoktatásügyi tanácsban tagsághoz jutott, tankönyveket bírált s iskolalátogatásokat végzett. 1891-ben a budapesti egyetemen magántanárrá habilitált görög irodalomból. Munkái révén 1892-ben kültagként bekerült az akadémia klasszika-filológia bizottságába.

Csengery pályájának alakításában *Klamarik János* hathatósan vehetett részt, hiszen befolyásos tankerületi főigazgató volt, később pedig a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium osztálytanácsosa lett, s a középiskolai oktatás szervezése és irányítása volt a szakterülete. *Klamarik* volt az az ember, aki a minisztériumban hathatósan képviselhette a Magyar Paedagogiai Társaság alapítására vonatkozó beadványt, s nyilván abban is része volt, hogy egyre nevesebbé váló – verseket, tanulmányokat szerző, sok nyelvet beszélő – egykori védenca 1992-ben szerkesztővé válhatott.

A Magyar Paedagógia 1892–1895

A Magyar Paedagógia – olvasható a lap impresszumában – a Magyar Paedagogiai Társaság megbízásából jelenik meg, de tartalmáért egyedül a szerkesztő felelős. A szerkesztő okolható tehát azért is, hogy a hó elején jelentkező, évente legkevesebb 30, de lehetőség szerint inkább 40 ívnyi terjedelmű folyam elejére illeszthető tartalom élén felsorakoztatják „A Magyar Paedagógia dolgozóitársait”. 1892-ben 46, 1893-ban 40, 1894-ben 42, 1895-ben 55 szerző szerepelt a kiadványban: *Csengery* ekkora, többségében változatlan, szakírókból álló stábbal gondolta jónak képviseltetni a pedagógikumot. E folyóiratot – a kortársi gyakorlatnak megfelelően – egyetlen személy szerkeszti, döntéseit nem támogatja sem szerkesztőség, sem szerkesztői bizottság. Ha valakik mégis, akkor azok maguk a szerzők. (Akiknek a titulusa a lapban rejtve marad: beszéljenek magukért a közlemények.)

A lap indulásakor az *Olvásokhoz* intézett beszédében *Csengery* így fordult hozzájuk, mindjárt meg is indokolva a magyarság nevelésügye képviseletére vállalkozó kiadvány létrejöttét:

„A 'Magyar Paedagogiai Társaság', mely más alakban már évekkel ezelőtt szolgáltatásban állott a magyar oktatásügynek, újonnan, új szervezettel megalakulván, programjához híven működésének egyik legfontosabb terül oly folyóirat kiadását határozta el, mely egyrészt a társaság munkájának is hű tükré legyen, másrészt hazánk nevelés- és oktatásügyének előmozdításán fáradozva és ez ügy minden munkására számítva mentől szélesebb körre hasson s főképp, hogy mindazokat egyesítse, kik nevelésünk ügyének fejlesztését szívükön hordják” (*Csengery*, 1892. 1. o.).

A folyóirat társasági lap ugyan, s mint a lapszámokban ellenőrizhetjük, aggályosan meg is jeleníti e társaság működésének valamennyi eseményét, de mivel e szakmailag körbehatárolt érdekű csoport legfőbb feladata a lap kiadása, a társulati élet és a lap profilja között nem mutatkozott különbség. Nem e lap feladata a csoport reprezentációja – de reprezentálja azt a miniszteriálisan és akadémiailag is támogatott ügyet, amely nem más, mint a hazai pedagógia önzetlen szolgálata és megjelenítése.

Tanügyi lapokban nem volt szükében az ország. Az MPT nem egyszerűen a lapok számát gyarapította, de fölismerve, hogy azok speciális kérdésekkel, nem pedig magával a pedagógiával foglalkoznak, olyan kiadvány megjelentetését szorgalmazta, amely nem az iskola-nemek, a tanári adminisztráció, a tanári állásszerzés kérdéseit tematizálja, mint inkább a pedagógia tudományának mindeniktől független művelését. A lap az általános

érvényű pedagógiai eszmék orgánuma kívánt lenni – fogalmazta meg *Csengery*. Mert mindeddig nem volt olyan lap, amely a nevelésügy részeseit, szakmájuk és tudományuk építményén belül, egymással megismertesse. S mindez eredményezte a tanügyi hiányosságot, a népiskola, a középiskola és az egyetem közti áthidalatlan űrt.

„A 'Magyar Paedagógia' közös tere akar lenni a paedagogia gyakorlati és elméleti munkásainak: nyílt mezeje a vélemények szabad nyilvánításának és higgadt megvitatásának. De ezért nem fog a tisztán paedagogiai kérdésekre szorítkozni. Folytonos figyelemmel akarja kísérni oktatásügyünk minden ágát; foglalkozni fog a tanügyi politika és administratio kérdéseivel, s kivált ama eszmékkal, melyek iskolai ügyünk jelenlegi reformtörekvéseiben nyilvánulnak; ilyenek: az egységes középiskola terve, a tanárképzés reformja, a testi nevelés ügye, kisdédóvás, internátus, növevelés kérdései stb. Figyelemmel fogja kísérni a hazai és külföldi tanügyi mozgalmakat ...” (*Csengery*, 1992. 2. o.).

A főszerkesztő programja tehát tematikai sokszínűségével arról tudósít minket, hogy mennyire azonos e lapszerkesztés, a lapírókban buzgólkodó szándék, a miniszteriális és az akadémiai akarat.

Mindez a laptestek, de még inkább az egyes évfolyamok szerkezetében is meglátszik. A számok élén értekezések állnak: terjedelmes, retorizált, s a korszak tudományos közleményeit követően többségében argumentációtól mentes közlemények ezek, amelyeknek mindig az a legnagyobb értékük, hogy az európai kortárs horizont felvázolása, a hazai fejlemények bemutatása mellett pontos a célmegjelölésük, s ékes irodalmi-tudományos nyelven írottak. Az Értekezések után szokásosan Hazai irodalom rovatcím alatt módszertani kérdésekkel foglalkozó tematikus egység állt. Ezen belül mindig ismertették a hazai pedagógiai értekezéseket. Ezt némelykor a Külföldi irodalom követte, amely rovatba könyvismertetések kerültek. A laptestek felét, egyharmadát adták ki a 'Közoktatási tanács', a 'Magyar Paedagogiai Társaság' és a 'Vegyesek' című rovatok: többnyire a társasági, a nevelésügyi, a kultúr-, illetve oktatáspolitikai kérdések megjelenítésének a helyei.

Csengery maga a lehetőségekhez képest kevés alkalommal szólalt meg. Korábbi tanárképzési feladataival kapcsolt ismereteiről adott számot, amikor a német tanárképzés reformját vagy a görög-pótló tanterv reformját mutatta be, példásan körültekintő és stiláris finomságokkal ékesített módon, illetve amikor – vélhetően szerkesztői feladatából következően – a közoktatásügyi tanács új szervezetét mutatta be. Az általa szerkesztett négyből csak két évfolyamban, s akkor pedig egy, illetve öt alkalommal szólalt meg, s többnyire a rendkívül gondosan végzett szerkesztői munkájával foglalkozott.

A klasszika-filológus *Csengery* szerkesztői tevékenysége alatt sztenderdizálódott a hazai pedagógiai tudományos szaknyelv, az, amelyben még megtalálható a retorizáltság és a pedagógiai tartalom nemzeti összhangja.

Csengery személyében az első magas szinten képzett pedagógiai szakember került egy folyóirat élére. *Csengery* szerkesztési eljárása – szerkesztői mindenessége – hasonló a többi pedagógiai lap szerkesztőjéhez: egyedül végzi a laptestek előállítását. Kapcsolatrendszere valamint a szakemberi nyitottsága s és a hitelessége azonban vonzóerő lehetett. S ez is hozzájárult ahhoz, hogy a korszak nemzetközi tudományos folyóiratainak szintjére emelte a lapját.

Összegzés

Az önálló magyar nevelésügy, a nemzeti karakterű iskoláztatás és a pedagógia tudományosulása azonos időben zajlott. A 19. század utolsó évtizedeiben, annak is a legvégén a pedagógia tudománnyá válásának utolsó szakaszában a szakajtó is megerősödött, s funkciói – nemzetközi és hazai hatásoktól formálódva – kialakultak.

A pedagógia tudománya intézményülésének részeként, de gazdag lapkiadási előzmény után jelent tehát meg az első hazai nevelésügyi, tudományos karakterű folyóirat, a Magyar Paedagógia, amelynek élére, négy éven át, egy klasszika-filológus, a tanárság minden szintjét ismerő, a nevelési gyakorlattól nem idegenkedő, a közéletben is járatos s a szakmai érdekképviselőben kiváló tudós szakíró került. *Csengery János* életpályája arra is példa, miként alakítható – egyének, társaságok és hivatalnokok közös jóakarásával – sikeresen egy ambiciózus emberi sors. A jól körvonalazott kiadói szándék és a szerkesztő műveltsége és tág látóköre tette lehetővé, hogy a Magyar Paedagógia a nevelésügy valamennyi szintjét képesnek mutatkozott megjeleníteni az első pillanattól kezdve, s igen gyorsan a hazai pedagógiai tudományosság példájává vált s mérceként funkcionálhatott.

A pedagógia diszciplinárizálódása, intézményesülése és a pedagógiai sajtó szereplehetőségeinek értelmezése hazánkban a 19. század végével kiteljesedtek. A kellően gazdag pedagógiai sajtóban a tudományos igények megjelenítésére is mód nyílt. E sajtó funkcióját fölismerő állami oktatási bürokrácia és az akadémiai érdekképviselő együtt támogatta az egyesületi háttérrel rendelkező Magyar Pedagógiát és annak több szaktudományt és szakterületet értő főszerkesztőjét.

Irodalom

A magyar nevelésügyi folyóiratok bibliográfiája, 1841–1958. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Budapest, 1987.

Baranyai Mária és Keleti Adolf (1937): *A magyar nevelésügyi folyóiratok bibliográfiája, 1841–1936.* Fővárosi Pedagógiai Könyvtár Kiadványai 3.

Csengery János (1892): Olvasóinkhoz. *Magyar Paedagógia*, 1. 1–2.

Mészáros István (1992): A Magyar Pedagógiai Társaság évszázada. 1891–1991. In: *A Magyar Pedagógiai Társaság százéves jubileuma alkalmából rendezett tudományos ülés előadásai.* Neveléstörténeti füzetek. 10. Budapest. 3–56.

Nagy Mária (2001): A tanítószegély a századelőn, a statisztikai adatok tükrében. In: Nagy Mária, Szabolcs Éva és Baska Gabriella (2001): *Magyar tanító, 1901.* Iskolakultúra Könyvek 9., Pécs. 11–37.

Szegzárdy József (1926): *Csengery János élete és munkái.* Szeged.

Géczi János

ABSTRACT

JÁNOS GÉCZI: HUNGARIAN EDUCATIONAL PRESS AT THE TURN OF THE 19–20TH CENTURY

The emergence of autonomous educational policy and nationalistic schooling in Hungary were taking place simultaneously with the development of education into a separate academic discipline. In the last decades of the 19th century, during the last phase of the scientific turn of education, the Hungarian educational press was gaining strength and developing its functions under international as well as Hungarian influences.

Magyar Paedagógia, the first Hungarian scientific journal on education, preceded by a wide range of non-scientific publications in the field, appeared as a part of the institutionalization of educational science. For four years, the journal was governed by an academic, a classical philologist, who had extensive knowledge of every level of education, was experienced in public life as well as in teaching, and also had outstanding abilities regarding the representation of professional interests. The career of *János Csengery* is a prime example of the successful management of an ambitious human life, supported by the common benevolence of individuals, companies and officials. The well defined editorial intentions and the multiple expertise and erudition of the editor himself made it possible for *Magyar Paedagógia* to represent every level of education right from the start and soon to become the example of a scientific approach to education and its standards in Hungary.

Here the disciplinarization and institutionalization of education, as well as the interpretation of the possible roles of the educational press had been completed by the end of the 19th century. Since the scope of educational periodicals was wide enough, the opportunity to reflect academic needs was given. Recognizing the important function of this press, both educational policy and academic interests supported *Magyar Paedagógia* and its editor.

Magyar Pedagógia, **107**. Number 1. 57–66. (2007)

Levelezési cím / Address for correspondence: Géczi János, Pannon Egyetem, Antropológia és Etika Tanszék, H–8200 Veszprém, Vár utca 38.

Függelék

Működő pedagógiai folyóiratok:

1890: Beregmezei Tanügy, Debreceni Protestáns Lap, Egyetemes Közoktatásügyi Szemle, Egyleti Értesítő, Evangélikus Egyház és Iskola,

Evangélikus Népiskola, Felső-, Nép- és Polgári Iskolai Közlöny, Győrvidéki Tanítóegylet Értesítője, Iskola, Iskola és Szülőház, Iskolai Lap, Iskolai Szemle, Iskolakert, Izraelita Tanügyi Ellenőr, Izraelita Tanügyi Értesítő, Kalauz a Népiskolai Nevelőoktatás Terén, Kalauz a Siketnémák Oktatása és Nevelése Terén, Katholikus Hitoktatás, Kisdednevelés, Komárommezei Tanítóegyesület Értesítője, Közművelődés, Magyar Pedagógiai Szemle, Magyar Tanítóképző, Máramarosi Tanügy, Nemzeti Iskola, Nemzeti Nőnevelés, Népiskola, Népiskolai Közlöny, Népiskolai Lapok, Népinevelési Közlöny, Népinevelő, Népinevelők Lapja, Néptanító, Néptanítók Lapja, Nevelés, Nevelés és Közoktatás, Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny, Országos Polgári Iskolai Tanáregyesületi Közlöny, Polgári Iskola, Protestáns Egyházi és Iskolai Lap, Protestáns Néptanító, Protestáns Tanítók Lapja, Sárospataki Lapok, Tanítóbarát, Tanítók Lapja, Tankerületi Értesítő, Tornaügy, Vasárnapi Tanító, Vasvármegyei Tanügyi Értesítő.

1900: Állami Tanítók Országos Egyesületének Értesítője, Bácskai Néptanító, Család és Iskola, Debreceni Protestáns Lap, Délvidéki Tanügy

Egyleti Értesítő, Életpályák, Evangélikus Egyház és Iskola, Evangélikus Népiskola, Gazdasági Tanító, Gyógypedagógiai Szemle, Hevesmezei Tanügy, Hivatalos Értesítő, Hunyadvármegyei Általános Tanítóegyesület Értesítője, Ifjúság és Egészség, Iskoláink, Izraelita Tanügyi Értesítő, Kalauz a Siketnémák Oktatása és Nevelése Terén, Kalocsa-Érsekmegyei Római Katholikus Tanítóegyesületek Értesítője,

Katholikus Pedagógia, Katholikus Tanügy, Kereskedelmi Szakoktatás, Kisdednevelés, Komárommezei Tanítóegyesület Értesítője, Közművelődés, Középiskolai Lapok, Középiskolai Matematikai Lapok, Magyar Iparoktatás, Magyar Iskolaszermúzeum, Magyar Kisdednevelés és Népoktatás, Magyar Paedagogia, Magyar Pestalozzi, Magyar Rajztanárok Országos Egyesületének Értesítője, Magyar Tanítóképző, Máramarosi Tanügy, Nemzeti Iskola, Nemzeti Nőnevelés, Népiskolai Tanügy, Népinevelési Közlöny, Népinevelő, Népinevelők Lapja, Népoktatás, Néptanítók Lapja, Nevelőoktatás, Nógrádmegyei Tanügy, Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny, Országos Polgári Iskolai Tanáregyesületi Közlöny, Polgári Iskolai Közlöny, Protestáns Egyházi és Iskolai Lap, Sárospataki Lapok, Székely Tanügy,

Szilágyvármegyei Tanügy, Táncitanítók Lapja, Tanítók Lapja, Tanítótestületi Értesítő, Tanügyi Értesítő, Tanügyi Tanácskozó, Tornaügy, Vasárnapi Tanító.

1910: Alföldi Népiskola, Állami Népoktatás, Állami Tanítók Országos Egyesületének Értesítője, Állandó Tanügyi Lapmelléklet (a „Fogarasi és Vidéke” melléklete), Biharvármegyei Népművelés, Borsodmezei Tanügy, Család és Iskola, Debreceni Protestáns Lap, Délvidéki Tanügy, Egyesületi Értesítő, Evangélikus Népiskola, Evangélikus Órálló, Fogarasi mezei Népoktatás, Gyakorlati Pedagógia, Gyermekek, Gyermekek és az Ifjúság, Gyermekvédelmi Lap, Győr-Egyházmegyei Katholikus Tanügy, Hevesmezei Tanügy, Hivatalos Értesítő, Hontmezei Népoktatás, Hunyadmegyei Tanügy, Hunyadvármegyei Általános Tanítóegyesület Értesítője, Hunyadvármegyei Tanügy, Iskola, Iskolai Ünnepeink, Iskoláink, Izraelita Tanügyi Értesítő, Jász-Nagykún-Szolnoki Népművelés, Jász-Nagykún-Szolnoki Népoktatás, Kalocsa-Érsekmegyei Római Kath. Tanítóegyesületek Értesítője, Katholikus Iskola, Katholikus Nevelés, Kisdednevelés, Kisdedővők Lapja, Kisküküllőmezei Tanügy, Kereskedelmi Szakoktatás, Középiskolai Matematikai Lapok, Közművelődés, Közoktatás, Kultúra, Magyar Gyógypedagógia, Magyar Iparoktatás, Magyar Kisdednevelés és Népoktatás, Magyar Középiskola, Magyar Közművelődés, Magyar Népiskola, Magyar Paedagogia, Magyar Pestalozzi, Magyar Siketnéma Oktatás, Magyar Tanítójelölt, Magyar Tanítóképző, Máramarosi Tanügy, Nemzeti Ifjúkor, Nemzeti Iskola, Nemzeti

Géczi János

Népművelés, Nemzeti Népoktatás, Nemzeti Nénevelés, Népiskolai Tanügy, Népművelés, Nénevelési Köz-
löny, Nénevelő, Nénevelők Lapja, Népoktatás, Néptanítók Lapja, Néptanoda, Nógrádmegyei Tanügy, Or-
szágos Középiskolai Tanáregyesületi Közölny, Országos Paedagogiai Könyvtár és Tanszermúzeum Hivatalos
Értesítője, Országos Polgári Iskolai Tanáregyesületi Közölny, Paedagogiumi Lapok, Polgári Iskolai Közölny,
Protestáns Egyházi és Iskolai Lap, Rajz, Rajzoktatás, Siketnémák Közölnye, Szabad Tanítás, Székely Tanügy,
Szemléltető Oktatás, Szilágyvármegyei Tanügy, Táncanítók Lapja, Tanítók Lapja, Tanítótestületi Értesítő,
Tanügyi Értesítő, Tanügyi Tanácskozó, Tornaügy, Udvarhelyi Nénevelés, Új Iskola, Új Kor, Új Korszak, Va-
sárnapi Tanító, Zászlónk.